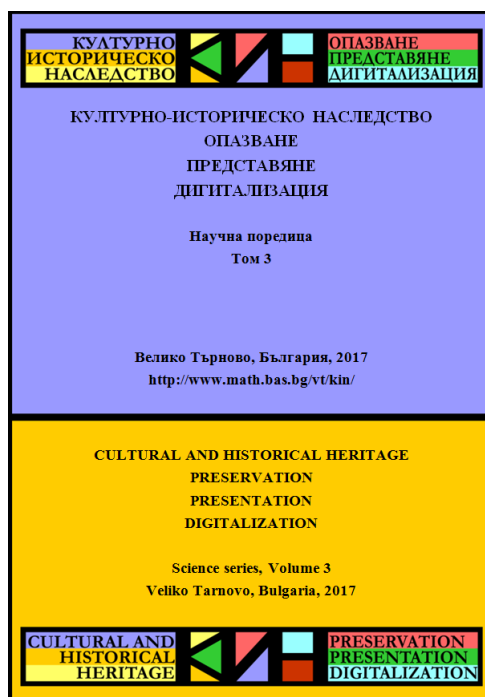

Science series
Cultural and
Historical
Heritage:
Preservation,
Presentation,
Digitalization
Volume 3, Issue 1, 2017

Editors
Petko St. Petkov
Galina Bogdanova

Publisher
Regional
Public Library
“P. R. Slaveykov”
V. Tarnovo, Bulgaria

ISSN: 2367-8038

Web:

<http://www.math.bas.bg/vt/kin/>

Научна поредица
Културно-
историческо
наследство:
опазване,
представяне,
дигитализация
Том 3, брой 1, 2017

Редактори
Петко Ст. Петков
Галина Богданова

Издателство
Регионална
народна библиотека
„П. Р. Славейков”
В. Търново, България

Galina Bogdanova, Negoslav Sabev

Accessibility of Tourist Services for People with Disabilities

Pages 156-163

Галина Богданова, Негослав Събев

Достъпност на туристическите услуги за хора с увреждания

Страници 156-163

http://www.math.bas.bg/vt/kin/files/papers/3_1/12-KIN-3-1-2017.pdf

Поредицата се издава със съдействието на:
Институт по математика и информатика при БАН
Съюз на учените в България, клон Велико Търново

Материалите в сборника са обект на авторско право.

Разрешение за направа на електронни или хартиени копия на част или на цяла публикация за лично или обучително ползване се предоставя без заплащане, при условие, че копията не са направени или разпространявани с цел печалба или търговска изгода и че копията са съпроводени с това съобщение и пълно цитиране на първата страница. За копиране под друга форма, за препубликуване или публикуване на сървъри се изисква предварително специално разрешение и/или заплащане.

Том 3, 2017, ISSN: 2367-8038, <http://www.math.bas.bg/vt/kin/>

Научни редактори:
проф. д-р Петко Ст. Петков, доц. д-р Галина Богданова

Технически редактори:
гл. ас. д-р Стефка Кънчева, гл. ас. д-р Николай Ноев, Паскал Пиперков
© Авторски колектив, 2017

Издателство:
Регионална народна библиотека „П. Р. Славейков”, гр. Велико Търново

The book is published with the assistance of:
Institute of mathematics and informatics at BAS
Union of scientists in Bulgaria, Veliko Tarnovo branch

This work is subject to copyright.

Permission to make digital or hard copies of portions of this work for personal or classroom use is granted without fee, provided that the copies are not made or distributed for profit or commercial advantage and that the copies bear this notice and the full citation on the first page. To otherwise reproduce or transmit in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording, or by any information storage retrieval system or in any other way requires written permission from the publisher.

Volume 3, 2017, ISSN: 2367-8038, <http://www.math.bas.bg/vt/kin/>

Editors:
Prof. Phd. Petko St. Petkov, Assoc. prof. Phd. Galina Bogdanova

Copy editors:
Assist. prof. Phd. Stefka Kancheva, Assist. prof. Phd. Nikolay Noev, Paskal Piperkov
© Editors, authors of papers, 2017

Publisher:
Regional Public Library “P. R. Slaveykov”, Veliko Tarnovo

СЪДЪРЖАНИЕ / TABLE OF CONTENT

Предговор	5
Preface.....	7
Съдържание / Table of Content	9
Част Първа – Културно-историческо наследство: проучване и представяне.....	11
Part One – Cultural and Historical Heritage: Study and Presentation	11
Петко Ст. Петков , Културно-историческото наследство в Шипченския проход и развитието на културния туризъм.....	12
Petko St. Petkov , Cultural and Historical Heritage in the Shipka Pass and the Development of Cultural Tourism	12
Мирко Робов , Още за гробовете на руски военни в двора на „Св. 40 мъченици“	20
Mirko Robov , More About the Graves of Russian Soldiers in the Yard of “St 40 Martyrs”	20
Мирко Робов , Епископията на Трапезица. Опит за реконструкция.....	33
Mirko Robov , The Bishop’s Church of Trapezitsa. An attempt to reconstruct.....	33
Евгени Коев , Игуменарницата в манастира „Свето Преображение Господне“ от Ивановските скални манастири.....	45
Evgeni Koev , The “Abbot Dwelling” in the Monastery of the Holy Transfiguration of God, Part of the Rock Hewn Churches of Ivanovo.....	45
Галия Тодорова , Богослужебно последование в литийните шествия според ръкописите, съхранявани в Научен архив, БАН, сбирка X, със сигнатура № 48, 50, 52 и 53.....	60
Galia Todorova , Liturgical Order in the Religious Processions According to Manuscripts Stored in the Scientific Archives, BAS, Collection X, with Signature № 48, 50, 52 and 53	60
Евгени Коев, Паскал Пиперков , За пътя на пренасяне мощите на св. Иван Рилски от Средец до Търновград през 1195 г. Хронология на Поклоническия поход „Св. Иван Рилски“ 2016	70
Evgeny Koev, Paskal Piperkov , On the Route of Transfer of the Relics of St. John of Rila from Sredetz to Tarnovgrad in 1195. Chronology of the Pilgrimage March “St. John of Rila” 2016	70
Елена Шатъко , Колокольный фонд Беларуси: статистические итоги паспортизации.....	101
Elena Shatko , Bells Fund of Belarus: Statistical Results of Certification.....	101
Светлана Дяконова-Арсен, Елена Дяконова , Историята и настоящето на две възрожденски къщи от Банско (Хадживълчевата и Тодевата)	117
Svetlana Diakonova-Arsen, Elena Diakonova , The History and the Present of two Renaissance Houses from Bansko (Hadjivulcheva and Todeva)	117
Част Втора – Културно-историческо наследство: технологии и стандарти за представяне и дигитализация.....	126
Part Two – Cultural and Historical Heritage: Technologies and Standarts for Presentation and Digitalization.	126
Zsolt Laszlo Markus, Tibor Szkaliczki, Gabor Kaposi, Miklos Veres, Gita Senka, Lubomil Draganov, Radoslav Pavlov, Detelin Luchev , GUIDE&HAND Applications for Bulgarian Cultural Heritage	127
Жолт Ласло Маркус, Тибор Скалицки, Габор Капоши, Миклош Вереш, Гита Сенка, Любомил Драганов, Радослав Павлов, Детелин Лучев , Приложения на системата GUIDE&HAND за Българско културно наследство	127

Гая Георгиева-Цанева, Същност на интерактивните системи, сигурност и достъпност	138
Galya Georgieva-Tsaneva, Nature of Interactive System, Security and Accessibility.....	138
Тодор Тодоров, Галина Богданова, Николай Ноев, Съвременни методи и технологии за представяне и защита на цифрови обекти в областта на културно-историческото наследство	148
Todor Todorov, Galina Bogdanova, Nikolay Noev, Modern Methods and Technologies for Preservation and Protection of Digital Objects from the Area of Cultural and Historical Heritage	148
Галина Богданова, Негослав Събев, Достъпност на туристическите услуги за хора с увреждания	156
Galina Bogdanova, Negoslav Sabev, Accessibility of tourist services for people with disabilities.....	156
Мариана Праматарова, Стандарти и съвременни подходи за представяне на музеите	164
Mariana Pramatárova, Standards and Contemporary Approaches for Museum Presentation	164
Част Трета – Културно-историческо наследство: личности, общности, родова памет.....	174
Part Three – Cultural and Historical Heritage: Personalities, Communities, Generic Memory.....	174
Драгомир Томов, Йосиф Буреш. Щрихи от историята на фотографията в България. По документи от личния архивен фонд на акад. Иван Буреш	175
Dragomir Tomov, Joseph Buresh. Moments of the Life of Photography in Bulgaria. According to Documents Preserved in the Personal Papers in a Archive of Ivan Buresh	175
Габриела Ванцарова, Дарина Илиева, Човекът от деветия кръг на ада. Личният архив на д-р Петър Дертлиев.....	183
Gabriela Vaptcarova, Darina Ilieva, The Human from the Nine Circle of the Hell. The personal archive of Dr. Peter Dertliev	183
Негослав Събев, Пътешествие на тъмно във виртуалния свят	193
Negoslav Sabev, A Journey in the Dark in the Virtual World	193
Георги Николов Георгиев, Трифонка Романова Попниколова, Марияна Николова Георгиева, 140 години от освобождението на Поликрайще от Османско робство	199
Georgy Georgiev, Trifonka Popnikolova, Mariana Georgieva, 140 Years Since the Liberation of Polikraishte from Ottoman Slavery.....	199
Приложение / Appendix 1	217
Колокольный фонд Беларуси: статистические итоги паспортизации	217
Bells Fund of Belarus: Statistical Results of Certification	217
Приложение / Appendix 2	224
Колокольный фонд Беларуси: статистические итоги паспортизации	224
Bells Fund of Belarus: Statistical Results of Certification	224
Приложение / Appendix 3	230
Историята и настоящето на две възрожденски къщи от Банско (Хадживълчевата и Тодевата)	230
The History and the Present of two Renaissance Houses from Bansko (Hadjivulcheva and Todeva).....	230

ДОСТЪПНОСТ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ УСЛУГИ ЗА ХОРА С УВРЕЖДЕНИЯ

Галина Богданова, Негослав Събев

*Институт по математика и информатика при Българска академия на
науките, София, България*

ACCESSIBILITY OF TOURIST SERVICES FOR PEOPLE WITH DISABILITIES

Galina Bogdanova, Negoslav Sabev

*Institute of Mathematics and Informatics at the Bulgarian Academy of Sciences,
Sofia, Bulgaria
negoslavsabev@gmail.com*

Abstract: *The necessities of access to cultural values are inherent for a big part of population. People with disabilities are not exception. There are legal and technological prerequisites for achieving such access, but the reality shows that a small part of the museums in Bulgaria offer equal and adequate access to the cultural wealth.*

Keywords: *People with Disabilities, Physical Accessibility, Digital Accessibility, Cultural Tourism*

Резюме: *Потребностите от достъп до културни ценности са присъщи за голяма част от обществото. Хората с увреждания не са изключение. На лице са законови и технологични предпоставки за осъществяване на този достъп, но реалността показва, че малка част от музеите в България предлагат равнопоставен и пълноценен достъп до културното богатство.*

Ключови думи: *Хора с увреждания, физическа достъпност, сензорна достъпност, дигитална достъпност, културен туризъм*

1. Въведение

През последните години проблемът с достъпността на хората с увреждания (ХУ) до архитектурната среда, стоки и услуги (включително и туристическите услуги) придоби широк отзвук в българското обществено

пространство. ХУ са заинтересовани да опознаят културните ценности на градове и села, различни от тези, в които постоянно живеят, с цел получаване на нова информация и натрупване на нов опит за задоволяване на своите културни потребности.

Основен фокус на изследването е достъпността на туристическите услуги за ХУ в България. За целта са разгледани достъпността, законовите предпоставки за осъществяване на достъп до туристическите услуги и някои изследвания в тази насока в България.

2. Същност и видове достъпност за ХУ

Уврежданията са различни по вид и степен, влияят върху различни аспекти на човешкия живот и с различен интензитет. Ще анализираме проблемите, влияещи на достъпа до туристическите услуги и в частност на културните обекти.

2.1. Видове увреждания и проблеми, влияещи на достъпа

Двигателни: Най-често се отнасят до ограничения в движението на крайниците. Засегнатите от двигателни увреждания използват различни помощни средства, които им помагат да компенсират до известна степен ограниченията, наложени от увреждането. Трябва да се отбележи, че до голяма степен архитектурната среда предопределя и степента на полезност на помощните средства на хората с двигателни проблеми. Това важи в пълна сила за техния достъп до културно-историческите средища, паметници и т.н.

Сензорни: Водят до затруднения при първоначалното възприемане на информацията, постъпваща чрез сетивата. Що се отнася до досега с културните ценности, важни са зрението, слухът и тактилността (допирът). Често спецификата на експозициите и липсата на алтернативно представяне лишава хората със сензорни затруднения от пълноценно изживяване на посещенията в музеите и галериите.

Когнитивни: Поради широкия спектър от интелектуални затруднения е по-трудно да се изложат всички проблеми. Предоставянето на повече време за самостоятелно и неформално запознаване и осмисляне на чутото, видяното и преживяното играе положителна роля за възприемането на експозицията. Освен това подходи като мултисензорно представяне и включването на интерактивни елементи подобряват преживяването [6].

2.2. Видове достъпност и помощни технологии

Нека наречем улесненията за ХУ достъпност. Достъпността означава липса на бариери за достъп. Достъпът обаче сам по себе си все още не е достъпност, а е само стъпка към постигането ѝ. В зависимост от бариерите има различни видове достъпност: физическа достъпност; сензорна достъпност (тактилна); дигитална достъпност [1]. Достъпността може да се разглежда като гарантиран достъп, съчетан с ефективна употреба и ползваемост (удовлетвореност).

Дефинираме нива (слоеве) на достъпност за ХУ. Физическият слой се свързва с архитектурната среда. Дигиталният слой (дигитална достъпност) се отнася до възможността на широк кръг потребители (вкл. със сензорни, двигателни и когнитивни затруднения) да навигират, управляват и разбират електронни ресурси като уеб страници, електронни документи, софтуер, както и стационарни и мобилни устройства [1].

За реализиране на ефективни решения за достъпността на ХУ до туристическите услуги са необходими и съответни технологични предпоставки (помощни средства, технологии), които зависят от вида на увреждането. Те се различават за всеки слой на достъпност (специални платформи, асансьори, екранни четци, лупи, очила, звукови и светлини сигнали, маркиращи ленти и др.

3. Нормативни предпоставки за достъпност на ХУ

Ще анализираме законовите актове, свързани с достъпността на ХУ.

3.1. Нормативни актове за правата на ХУ

През 2006г. е приет в България е приет Законът за правата на ХУ (ЗИХУ) [8] и правилникът за прилагането му.

Силен тласък за зачитане правата на ХУ даде приемането на Конвенцията за правата на ХУ от ООН (Конвенцията) през 2006 г. (ратифицирана от българския парламент през 2012 г.) [3]. Конвенцията цели поставянето в центъра на общественото внимание проблемите на ХУ, както и защитата на техните права и достойнство. Това се закрепва чрез принципите на Конвенцията, един от които е достъпността.

Правата за достъп и участието на ХУ в културния живот, почивката, свободното време и спорта са посочени в чл. 30 от Конвенцията [3], който е свързан с прилагането на принципа на равнопоставеност и забрана на дискриминацията. Това участие може да бъде реализирано чрез предприемане на мерки, осигуряващи участие на ХУ в културния живот, предоставяне на възможност да развиват и използват своя творчески, артистичен и интелектуален потенциал, не само в своя собствена полза, но и за благото на обществото, гаранции, че законите, защитаващи правата на интелектуалната собственост, не служат като необоснована или дискриминационна преграда пред достъпа им до културни материали, участието им в развлекателни и спортно-възстановителни дейности (осигуряване на участие, достъп до услуги, организиране на специфични дейности, достъп до съоръжения и обекти за спорт, отдых и прекарване на свободното време).

В Директива 2016/2102 [9] са фиксирани поетапно сроковете за постигането на уеб достъпност на сайтовете от публичния сектор.

Тези важни нормативни актове са законови предпоставки за осъществяване на достъп до туристическите услуги за ХУ. Реалността обаче показва, че засега малка част от музеите в България предлагат равнопоставен и пълноценен достъп до културното богатство.

3.2. Нормативни актове за подобряването на градоустройството към ХУ

Нормативните изисквания (минимални стандарти) за проектиране, изграждане и поддържане на достъпна архитектурна среда са определени в Наредба¹ №4 от 2009 г., издадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството на основание чл. 169, ал. 2 от Закона за устройство на територията (ЗУТ) и във връзка с чл. 33 от ЗИХУ.

С наредбата се определят изискванията при проектиране, изпълнение и поддържане на строежите (елементите на урбанизираната територия и на сградите и съоръженията) за осигуряване на достъпна архитектурна среда за цялото население, като се отчитат и специфичните нужди на хората с намалена подвижност, в т. ч. и на ХУ (чл.1, ал.1) [4].

Това благоприятства подобряването на градоустройството към ХУ. Наблюдава се напредък в организирането на транспорта и архитектурната среда в големите градове. За съжаление обаче подобен напредък е трудно забележим в по-малките населени места, където се срещат редица „самодейни“ изпълнения на изискванията за достъпност, които не могат да се нарекат разумни и улесняващи.

4. Достъпност на туризма за ХУ в България

Интерес представлява да се изследват физически и дигитално недостъпните туристически обекти и продукти в България и да се намерят решения как те да станат достъпни с оглед на видовете достъпност за ХУ.

4.1. Персонализиране на изживяването от досега до културата за ХУ

Понятието за туристически продукт претърпя коренни изменения. През последните години, поради настъпилите промени в обществените

¹ Наредба № 4 от 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания (ДВ, бр. 54 от 2009г.) <http://www.mrrb.government.bg/static/media/ups/articles/attachments/98274811500e376c3bb8624732a09037.doc>

процеси, поставили на преден план консуматорския стил на живот, личните интереси, като съществени елементи от идентичността на всеки потребител. В съвременния туризъм откриването на една местност е придружено от желанието да бъде задоволена потребността от преживяване, да се удовлетвори собствения стремеж на индивида – например изискването за автентичност или за дълбоко потапяне в нови култури чрез разностранни сетивни усещания.

Съществуват различни форми на осигуряване на достъпност до културния туризъм, като при ХУ има някои специфични изисквания за нейното осигуряване, с цел да бъдат удовлетворени техните специални потребности. Персонализирането на изживяването от досега до културата за групата на ХУ изисква осигуряването на няколкото варианта на достъпност до туристическите обекти, за да бъде гарантиран достъпът до тях, независимо от типа на увреждането.

4.2. Някои изследвания, свързани с достъпността за ХУ и туризма

Наръчник с изисквания към уеб разработчиците. Авторите са разработили инструментариум за изследване и оценяване на уеб достъпност на сайтове от общественния сектор (в проект на Фондация "Хоризонти", финансиран от програма БГ08) [7]. Първоначалните изследвания, експерименталните тестове и анализите за уеб достъпност на 100 обществени сайта показаха, че 50% от уеб страниците са в голяма степен недостъпни за ХУ (в това число министерства, агенции, комисии)..

Примери: Сайтът на Министерство на туризма и спорта е оценен като достатъчно достъпен сайт за ХУ. Сайтът на Агенцията за ХУ е недостатъчно дигитално достъпен и се нуждае от още подобрения.

Достъпност на 100-те национални туристически обекта (НТО). През 2016 г. в Института по математика и информатика при Българска академия на науките (ИМИ-БАН) и доброволци от групата на ХУ (с участието и на авторите) се стартира проект за изследване на физическата и дигитална достъпност на някои от 100-те НТО.

Една от целите е възприемане на музеите по един много по-достъпен и ангажиращ начин и по начин, който да работи за хората с различни увреждания и оценка на музейната достъпност, включително и чрез използване на съвременни помощни технологии за достъпност за ХУ [5, 6, 7]. При изследването на музеите се анализират събраните данни, тестват се за уеб достъпност сайтовете им, генерират се оценки, изводи, нови идеи.

От гледна точка на физическата достъпност огромната част от изследваните музейни обекти се оказаха напълно недостъпни за хора с двигателни проблеми, а сензорната достъпност за хора със зрителни проблеми липсва почти навсякъде. В някои случаи няма решение за физически достъп, за да се запази уникалността на обекта (например във възрожденски къщи в Копривщица, етнографски резервати като Етъра със стари настилки или стръмни терени). Алтернативни решения като филми, снимки, аудио дискове, триизмерни макети (последните две са единствените възможности за незрящите) и др. се срещат доста рядко.

Примери: Висока оценка за физическа достъпност за ХУ има реконструирания и напълно достъпен Исторически музей в гр. Царево. При крепостта Нове в Свищов са необходими още доста усилия за да се подобри достъпността за ХУ.

Мобилното приложение GUIDE@HAND [5] и следващите му версии (<https://guideathand.com>) е един модерен туристически пътеводител с функционалност за ХУ. Добавени са допълнителни функционалности, включително и аудио опции, осигурена е дигитална достъпност по няколко виртуални маршрута от Велико Търново и Арбанаси (българо-унгарски екип с участие и на ИМИ-БАН).

Българо-румънски проект „Дунав–Река с много история“ (програма: 2014-2020 INTERREG V-A Romania-Bulgaria) [2]. В Технически университет-Русе е разработен проект за създаване на реалистични обемно-пространствени умалени модели на културно-исторически обекти, разположени от двете страни по поречието на река Дунав и реализирани с помощта на 3D принтери. Съвременните 3D печатащи технологии позволяват тактилна достъпност на големи по обем туристически обекти, например сгради, недостъпни за разглеждане от хора със зрителни нарушения. 3D

колекциите освен, че подобряват достъпността за незрящите, могат да бъдат използвани и за образователни цели.

В заключение може да се обобщи, че участието на ХУ в културния и спортния живот е гарантирано от Конвенцията и националното законодателство, но предстои да се извърви дълъг път за достигане на реална достъпност на туристическите услуги за ХУ. В сферата на културния туризъм в България са реализирани поредица от мерки и изследвания, свързани с осигуряването на физическа и дигитална достъпност за ХУ (организиране на специфични дейности, достъп до съоръжения, обекти и уеб страници).

Забележка: Изследванията в статията са частично финансирани от договор ДМ 12/3 от 20.12.2017 г. с Фонд Научни Изследвания.

Литература:

1. Digital accessibility, <http://whatis.techtarget.com/definition/digital-accessibility>
2. Project “Danube - A River with lot of history”, <http://short.bg/SAXLo>
3. Convention on the Rights of Persons with Disabilities, <https://u.nu/s3r> (Конвенция за правата на хората с увреждания на ООН)
4. National Strategy for People with Disabilities 2016-2020. <https://u.nu/b4i> (Национална стратегия за хората с увреждания 2016-2020г.)
5. Márkus, Z., & Wagner, B. GUIDE@HAND: Digital GPS Based Audio Guide that Brings the Past to Life. International Conference on Digital Presentation and Preservation of Cultural and Scientific Heritage, (pp. 15-25). V. Tarnovo (2011).
6. The Museums for Us project <https://museumsforus.wordpress.com>
7. G. Bogdanova, N. Sabev, J. Tomov, Handbook and online questionnaire on web accessibility, publisher Horizons Foundation, Sofia, 2016 (in Bulgarian)
8. Law of Integration of the People with Disabilities, Закон за интеграция на хората с увреждания, <https://u.nu/jni>
9. Directive (EU) 2016/2102 of the European Parliament and of the Council of 26 October 2016 on the accessibility of the websites and mobile applications of public sector bodies, <https://u.nu/9gq>

<i>Научна поредица</i>	<i>Science series</i>
<i>Културно-историческо наследство:</i>	<i>Cultural and Historical Heritage:</i>
<i>опазване, представяне,</i>	<i>Preservation, Presentation,</i>
<i>дигитализация</i>	<i>Digitalization</i>
<i>Том 3, 2017</i>	<i>Volume 3, 2017</i>

<i>Редактори</i>	<i>Editors</i>
<i>Петко Ст. Петков</i>	<i>Petko St. Petkov</i>
<i>Галина Богданова</i>	<i>Galina Bogdanova</i>

<i>Издателство</i>	<i>Publisher</i>
<i>Регионална народна библиотека</i>	<i>Regional Public Library</i>
<i>„П. Р. Славейков“</i>	<i>“P. R. Slaveykov”</i>
<i>Велико Търново, България</i>	<i>Veliko Tarnovo, Bulgaria</i>

ISSN: 2367-8038
Web: <http://www.math.bas.bg/vt/kin/>